

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XVIII, 2

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Februar 1971

V Finžgarjevem življenju in delu se je pokazalo, da predvsem ni res, da sta človek in njegovo delo dvoje, telo in duh zase. Vsaj zanj to ne velja. Na splošno vemo, da najskrivnejše človekovo bistvo prehaja v njegova zunanja dejanja, pa tudi v dejanjih duha je del telesa, toda veliki čudež človeškega bitja je, kako duh gospoduje nad telesom, kako nad mejami telesnih moči ustvarja svoj svet, ki si ga ne more razložiti niti razum kot vrhovni sodnik naših dejanj. Tudi Finžgarjevo pisateljsko delo je večkrat doseglo take višine ustvarjalne domišljije, kjer se goli razum ustavi, najpogosteje pa je z lepoto razodeval vrednost vsakdanje resničnosti ter vsemu, kar se zdi majhne cene ali neznamitno življenjske, dajal smisel vesoljnega reda in zadnjega namena. Ker se je v njem oglašala močna samosvoja in ustvarjalna narava, pa je sredi življenjskega vrveža prerivanja in vsakdanjih opravkov večkrat hodil tudi svoja pota. Toda pri vsem tem je tako živo združeval vero in znanje, da je razodetje nadnaravnih resnic prenašal v najbolj stvarno resničnost ter skladno dojemal naravno in nadnaravno življenje. Zato bi nam bila v enaki meri dragocena vsaka izpoved njegovega notranjega življenja, bojev, uspehov in neuspehov, kakor je zvesto ohranil marsikak dogodek svojega zunanjega življenja. Tega prvega ni napravil, ker je bil predvsem dejaven človek in je svoja razmišljanja najrajši predelal sam v sebi in jih hranil zase. Gledal je predvsem celoto zunanjega dogajanja: njegovo življenje je bilo del te celote tudi takrat, kadar se je zdelo, da stoji sam sredi splošnega življenja. ...

France Koblar,

v opombah k VII knjigi
Izbranih del F. S. Finžgarja

na poti

KAKOR zadobi pokrajina svoj smisel in svojo življenjskost v poteh, ki jo prepletajo in vežejo, tako je tudi naše življenje v naglobljem prepleteno s „potmi“. Nekatere daljše, druge široke; nekatere so glavne, druge stranske – in ne govorimo o protipoteh. Biti na poti pomeni uresničevati se – pot je dejanje – imeti v lasti najgloblji tok svoje moči, vreči se v sredo življenja. Pot je prva možnost in temeljna struktura za doseg resnice. Različne so lahko njene oblike – govorimo v podobah: so poti, ki gredo ali ki se vračajo, poti delovanja in poti premišljanja; poti, ki vodijo v ljubezen, vero, lepoto... Ni jih mogoče izbrati, ampak samo sprejeti in živeti njihovo danost.

Govorimo o poti, ki ni samo zdaj, ampak ki je bila v vseh časih človekove zavesti ena glavnih sestavin razvojnosti – pot svobode. Skupna smer velikih duhov, zanesenih posameznikov, progresivnih množic. Kultura in vse oblike družbenega in verskega življenja so dejanja svobode, pohod duha po zgodovinsko najresničnejši poti.

Kdor je na poti, ve za nevarnosti, ki ga spremljajo – pot je izpostavljenost, kot ljubezen, in je ni mogoče popolnoma zaobjeti. Dana je samo za možnost in za odločitev v vsakem trenutku. In pot je že sama po sebi svoboda – biti resnično na poti, se pravi razglašati svobodo. A kot je pretenzija po posesti vse resnice uničujoča za resnico, tako tudi prepričanje o svoji edini pravilni poti uničuje človekost in svobodo poti. Popotnik živi v dinamičnem razvoju, v kreativnem odkrivanju in oblikovanem utesnjevanju – doživetja tesnobnosti dneva, samote noči...

Biti na poti, pomeni biti v povezanosti s tistimi, ki so tudi na poti, v svojih daljajah. Na cestah in na trgih se spoznavamo in utrjujemo v domačnosti – osnovno doživetje popotništva je medsebojna komunikacija. Biti na popotovanju, pomeni zavzemati in usvajati si človeško smiselno stvarnost. Po drugi strani pa pomeni tudi utirati si pot po samem, drzno.

Podali smo se na pot, ali bolje – pot nam je bila dana. Njena smer je določena: svoboda, ljubezen, delo, vera... Vendar pa smer ni toga ravnica, ampak živo in svobodno iskanje, živ in svoboden boj. Res je, da biti na poti danes, ni isto, kot je bilo biti na poti včeraj, vendar pa ko se ovedemo poti, smo vedno „na“ poti.

france papež

španski uvodnik v meddobju XI/3

Eno spoznanje pa mi je rodilo popotovanje skozi dolgo dobo življenja, to namreč: Človekovo življenje in življenje človeštva sploh je tako skrivnostno zapleteno in skrotovičeno, da ga nobena učenost ne bo razvozlala. Kdor misli, da bo zlasti z nasiljem napel človeka na en in isti vzorec, je v hudi zmoti. Človek ostane človek do sodnega dne. Nad človeštvom pa veje božji duh in snuje božja misel. Na naše drzno vprašanje: Zakaj tako in ne drugače? bo odgovorila večnost.

Franc Saleški Finžgar,

predgovor k avtobiografiji leta mojega popotovanja

stane sever je odšel

Večer 18 decembra 1970 je črn večer za slovensko gledališče. V Ribnici na Pohorju, kjer je z lastnim gledališčem, ki ga je nazval Gledališče enega, gostoval z dramatisacijo Dostojevskega novele „Krotko dekle“, je na odru umrl skoraj kot Molière najizrazitejši in najplodnejši sodobni slovenski igralec in gledališnik STANE SEVER. Slovenska Talija joče. Slovensko gledališče je v črni. Slovenska gledališka, filmska, radijska in televizijska tvornost je izgubila velikega umetnika in iskrenega Slovenca.

Iz gledališča zlate kupe je pelinasto sladko omamo Stane Sever začel srkati po katoliških prosvetnih odrih, pri študentovskih igralskih družinah in na šentjakobskem odru v Ljubljani. Za sezono 1937-38 je bil angažiran v Drami Narodnega gledališča v Ljubljani, kjer je potem nepretrgoma igral vse do predlanskim, ko je z grenkobo v srcu in težko, a zvest svojemu prepričanju o najvišjem poslanstvu

ljublanske Drame ta svoj dom zapustil, ker ni soglašal z novo umetniško in gledališko politiko sedanjega vodstva. Njegove kreacije od klasikov do modernih, od domačih umetnikov do narodnih avtorjev so žive in bodo v slovenski gledališki zgodovini ostale za vse dni. Bil je enako bleščeč v temnih shakespearejankah groze in zločina kot v najbolj burkaškem vodvilju. Igralec, ki se ni šolal na klopih akademij, marveč sredi slovenskega življenja. Vreden naslednik svojih velikih prednikov Verovška, Borštnika, Danila in Levarja bo Stane Sever za vse čase nerazdružno povezan s slovensko gledališko tvornostjo in umetnostjo kot njen najizrazitejši umetnik, ki je v naših dneh modernega gledališča slovensko gledališko in igralsko zmogljivost ponese na najvišje vrhove.

Stane Sever je bil Ljubljčan. 56 let mu je bilo, ko je s Hamletom dihlil: „Drugo vse je molk...“

doma so zapisali

V naši letošnji januarski številki smo poročali o smrti pisatelja STANKA MAJČNA. Pod zaglavjem Podobe prinašamo v tej številki esej Franceta Papeža „Vrnitev v svet Stanka Majčna“. Primerno pa se nam zdi, da v celoti ponatisnemo tudi nekrolog, ki ga je na grob temu velikanu slovenskega peresa prinesla Družina, verski list v Ljubljani, v svoji letošnji 2. številki (24. januarja 1971, 2. XX) na 6. strani pod zaglavjem „Odšli so“. Nekrolog je toliko bolj pomemben, ker Stanka Majčna kot pisatelja stavlja v pravo luč in mu priznava visoko mesto, ki mu v slovenski književnosti in kulturi po vsej pravici gre. Družina je do zdaj tudi edini list na Slovenskem, ki se je opogumil pisati o uradno še vedno zamolčanem in odrinjenem slovenskem kulturniku (če izvajamo ljubljanski dnevnik Delo, ki mu je ob smrti posvetil pol stolpca, brez slike, manj kot kateremukoli obrobemu športniku...).

18. decembra smo tiho in neopazno pokopali nestorja slovenskih pisateljev dr. Stanka Majčna. Pokopali smo ga v njegovi deželi, v Slovenskih goricah, pri Mariji Snežni, da bi telo po njegovi želji počivalo tam, kjer je pisatelj iz mladih let doživljal slovensko zemljo in njene ljudi ter ju izklesal v svojih novelah in črticah. Kos štajerske zemlje, kos njenega severnega obronka, ki že meji na tujo nemško govorico, je tako dobil v Stanku Majčnu svojega „bogarja Meha“.

Njegovo literarno delo so ocenili poklicni literarni zgodovinarji. Zbrano je sedaj v dveh knjigah, tretja še čaka, da zagleda dan. Majčnov literarni vzpon je povezan z ekspresionizmom, ki pa ga je, kot lahko zasledimo iz intervjuja, ki ga je imel s sodelavcem „Družine“ v preteklem letu, že v „slutnji smrti“, pojmoval po svoje. Ni mu dala svojega pečata doba ekspresionizma na Slovenskem, ampak on je vtisnil tej dobi svoj, Majčnov pečat. Vedno je pojmoval življenje široko in tako imel dovolj moči, da je hodil svoja pota tudi v umetnosti. Tako mu je na drugi strani uspelo pokazati slovenskemu vernemu človeku, da ni nikakšnega prepada med vernostjo in umetnostjo, če je komu dana umetniška „žilica“, da zmore vsak umetnik biti

hkrati umetnik in vernik in da drugo nikakor ne izključuje prvega.

V dolgi in hudi bolezní je potrpečljivo nosil križ. Dan za dnem je bil z Gospodom v obhajilu. Vse življenje je hrepenel po njem, se mu približeval in skušal upodobiti njegov tipeči obraz, ki je edini pravi izraz učlovečenega Gospoda, na sebi. Novela „Bogar Meho“ je tako v njegovih poslednjih dneh dobila svoj večni finale.

Med 2. svetovno vojno je prevedel v slovenščino spise Terezije Avilske; v rokopisu, ki ga hranijo slovenske karmeličanke, je skrit ključ tudi za njegov mistični odnos do Boga. Želim, da bi Terezijini spisi bili čimprej v rokah slovenskih vernikov. Tako bo s prevodom dr. Stanka Majčnen služil slovenskemu katolicizmu še po smrti.

Slovenski katolicizem je zgubil z dr. Stankom Majčnom svojega „Mauriaca“, toda z njim je podoba slovenske Cerkve obogatena na prav poseben način. Ne bo videla v njem svojega triumfalističnega ponosa, ampak lik vernega slovenskega izobraženca, ki se ni odtujil svojemu ljudstvu, ampak hotel živeti sebi in svojemu času ter skupaj z vsemi vernimi iskati pot k večnemu Smislu vsega.

editorial

Noticias provenientes de Moscú y recogidas por la prensa italiana dan cuenta de que las autoridades policiales soviéticas han instituido un sumario contra el escritor Anatolij Levitin-Krasnov, acusado de haber incurrido en “propaganda antisoviética”. Sin embargo, no se trata en este caso, conforme ocurrió en tantos otros anteriores y que alcanzaron notoriedad mundial, de escritos abiertamente políticos, como los de Daniel, Sinjavskij y Amalric, por ejemplo, o de obras literarias como las de Kuznetsov, Pasternak o Solženitsin, que enjuiciaban las condiciones sociales y humanas en la Unión Soviética. El “delito” de Levitin-Krasnov consiste en haber publicado en Occidente libros y escritos en los que acusa a la Iglesia Ortodoxa Rusa de ser un mero instrumento del estado soviético. En 1948 este escritor fue condenado a siete años de prisión por “propaganda antisoviética” y vuelto a encarcelar en 1969 bajo la acusación de “difamación contra el estado”. Imprevistamente dejado en libertad en octubre de 1970, no por eso archivó el proceso. Antes bien, prosiguió según las instancias previstas por el código penal soviético, cuyo artículo 190 prevé una pena de tres años de prisión para el delito imputado.

Hace algunos años Anatolij Levitin-Krasnov alcanzó no-

acusaciones contra otro escritor soviético

toriedad en Occidente al publicarse en Europa y en los Estados Unidos de América su “Historia de la Iglesia innovadora” en tres volúmenes, y además por una serie de artículos referidos en su mayor parte a temas eclesiásticos. En el verano de 1969 dirigió, en unión de otros escritores soviéticos, una nota a los delegados de los partidos comunistas de todo el mundo, reunidos por ese entonces en Moscú, cuyo texto hizo llegar asimismo a las Naciones Unidas, protestando por la violación de los derechos humanos en la Unión Soviética. Este antecedente figura en su legajo como uno de los cargos específicos que se le imputan.

Mientras tanto, se difundieron noticias sobre la muerte del sacerdote ortodoxo Mihail Talantov, condenado en 1969 a tres años de trabajos forzados por haber publicado en el exterior, como lo hizo Levitin-Krasnov, una serie de notas y artículos en los que ponía de relieve los servicios de carácter político prestados por la Iglesia Ortodoxa Rusa al Kremlin. El sacerdote habría muerto en un campo de concentración, pero sus restos no fueron entregados a sus parientes.

“La Prensa”,

Buenos Aires, 17 de enero de 1971

maksim rilskij

v prešernovi hiši

Vas Vrba. Na obzorju neizmerna
pesnitev gor. Podoba kot iz sanj.
Pod starim drevjem bel, dobrotan stan,
kjer mati nam povila je Prešerna.

Ljubezni zrna. neumrljiva, verna
je pesnik posejal čez rodno plan,
a njemu s trnjem bil je pot postlan,
bilá v pozabo – krčma mu večerna.

Kot tujec v lastni zemlji je živel,
celo obešenjaško zanko splel
si je v obupu divjega nemira.

Smrt sama po trpina je prišla.
Zdaj – ali vidiš? – majhna deklica
tu v hiši tvoji tvoj sonet prebira.

Beograd, 17. septembra 1945

To prigodnico ukrajinskega pesnika je iz knjige
„Tvorci“ (Kiiv 1956) za lansko 170-letnico rojstva
Prešernovega poslovenil TINE DEBELJAK.

Pokôpal misli visokoletéce,
željá nespôlnjenih sem bolečine,
ko Črtomir ves up na zemlji sreče;
dan jasni, dan oblačni v noči mine,
srcé veselo in bolno, trpeče
upokôj'le bodo groba globočine.

france prešeren

8. februarja 1849 je v Kranju umrl poet z
neiztrohnjenim srcem – FRANCE PREŠEREN.

8. februar je poslej slovenski kulturni in
narodni praznik – praznik svobodnega
slovenskega duha in ljubezni do slovenstva;
praznik srca in praznik lepote; praznik, ko
si vsi Slovenci v iskreni misli voščimo, da

EDINOST, SREČA, SPRAVA

K NAM NAJ NAZAJ SE VRNEJO!

hotenje, iz katerega je pel, ker je slovenstvo
zares ljubil in zanj izgorel

FRANCE PREŠEREN –

slovenstva neiztrohnjeno srce.

franc saleški finžgar

1871 - 9. februar - 1971

9. februarja je minilo STO LET, kar se je v slavo in ponos
slovenske književnosti rodil v Doslovčah na Gorenjskem
blizu Prešernove Vrbe FRANC SALEŠKI FINŽGAR. V pisa-
teljev spomin objavljamo to njegovo meditacijo.

govori, aloa

Na vrtu izanske graščine je leta 1905 po
sto letih vzcvetela aloa, katero so hodili
ljudje trumoma gledat.

A LOA cvete!

Napitil sem se tiho in sam do nje. Aloa – stoletni cvet!
Rad bi te poslušal; drugačen bo tvoj govor – govor starke,
ki je molčala stoletje, pred grobom je pa odprla usta in
izpregovorila... Ljudstvo se je zgrnilo od štirih vetrov
in se zaverovalo v starko.

Ljudstvo je gledalo stoletno rožo in se smejalo. Od daleč
so prišli ti romarji, pozna se jim na prašnih čevljih. Zakaj
se smejejo?

Šel sem mednje. Smejali so se glasneje. Pogledal je ta in
oni v nje cvete, na njeno steblo – pa so odšli po vrtu in
govorili puste vsakdanjosti, menili so se o dobrem vinu,
ozrli so se na novega prišleca, izpogledavali so se, pa se
zasmejali njegovi suknji. Bila je poštena, in trdna suknja,
pa so se ji smejali, bogve zakaj. Tedaj sem se umaknil od
njih, da bi bil bliže aloi. Sto korakov daleč sem moral in
tam šele zagledal aloo, zaduhal njen cvet, slišal njen
govor – govor stoletne starke, ki lega v grob...

„Čudno ljudstvo, da se mi čudiš. Sto let se mi ni nihče
čutil, sto let ste hodili mimo mene in se niste ozrli drugače
kakor s pogledom, v katerem je doma zaničevanje.

V kotu sem stala, za tisti grmič sem se ponižno skrivala.
Krog mene je dehtel jasmín, rože so se dvigale vsako po-
mlad in vsako poletje so se sklanjali k njim; bele roke so
segale ponje, počivale so na vročih srcih, pozdrave so iz-
ročale, skrivnostne in tajne pozdrave... V laseh so se zi-
bale – ponosne kraljice. Zame ni bilo prostora, ne na
srcih ne v laseh, zame je bil samo tih kotiček, oholi po-
gledi. V meni je kipelo. Presnavljala sem se skrivaj in
v tihoti, in tlelo je življenje kakor iskra pod pepelom.
Slutila sem, ne, vedela sem, da pride moj dan, dan zanič-
evane, ki ni vredna pogleda...

In zgodilo se je sredi mojega življenja – svet se je začu-
dil in vztrepetal – jaz se nisem čudila, nisem trepetala,
ker sem vedela, da je to dan vseh onih, ki so zaničevani
in prezirani. Pride nenadoma, čez noč, kakor bi buknil
plamen skozi streho...

Zgodilo se je pomladi leta 1848. Svoboda – je zadonel
klic. Jarmi so se stresli, verige so zapokale, nekdo, ki je
bil vprežen, je dvigal glavo. Njegovo mesto je bilo dotlej
v kotu, njegova pravica – vdano trpljenje; hodili so mi-
mo njega z mrkim pogledom. On pa se je sklanjal s če-
lom, s čelom do rjave grude. Ali je prišel njegov dan?
Tedaj so zastrmeli, ki so hodili mimo in čez njega. Zapokalo
je od vzhoda do zahoda – udarilo je tudi semkaj. Kakor
nevihta je planilo ljudstvo sem gor – stresli so se zapahi.
Kdor je bil gospod, je trepetal, kdor je bil hlapec, je
divje gospodaril...

V kotu je bil moj stan. Vse se je čudilo, vse je klicalo
na pomoč. V meni ni bilo vzklika, v mojem srcu nič za-
čudenja... Prišel je njihov dan. Ognjenik je dogorel do
vrha – gora se je stresla in lava se je ulila uničujoč po
bregovih... Orkan je uničil in ponižal one, ki so odprli
zatvornice, pa nad njihovimi grobovi so vzkile rože,
katerih prej niso poznali...

In danes je prišel moj dan – dan rojstva in dan pogreba –
vse hkrati. V meni je zakipelo. Do vrha se je napolnilo
srce, zapahi so odnehali in ven sem morala jaz. Zatre-
petal je jasmín, zadržele so rože, gizdave in mehkužne
cvetlice so me zavidale. Pa se je dvignilo moje steblo
z neukrotljivo silo mimo njih in čeznje. Gledam nanje
in se ne čudim, in jih ne zaničujem, ker vem in sem
vedela v zibelki, da pride nekoč moj dan. In na moj dan
– dan rojstva in pogreba – gledajo moje oči daleč, moje
cvetje poslušajo glasove, ki plovejo po zraku. Kakor vzdih
so in kakor bojna pesem. Od vzhoda prihajajo in od za-
pada, od severa in juga. Oči vidim, ki se čudijo tem zdi-
hujočim. Ušesa poslušajo, pa ne razločijo zmagovalnih
pesmi, ki se že glasé, kakor bi kdo ubiral strune... Jaz
pa vem, da pride njihov dan; jarmi se bodo stresli, verige
zapokale. Vstal bo on, mimo katerega hodijo, ki ima svoj
dom v prahu, ki ga prodajajo in kupujejo, če žela mogotca
po njem... Pride njegov dan... Ne vidim ga, ne dočakam
ga. Moje vstajenje – je moj pogreb. Toda tlačenemu rodu
želim:

Vstajenje mu bodi življenje!“

Aloa je utihnila. Z vonjem je plul Sibilin glas po vrhovih
dreves. Zeleni listi so ga čuli in od veselja zatrepetali...

vrnitev v svet stanka majcna

mesec dni po pisateljevi smrti

SVET slovenskega literarnega ekspresionizma so pokrajine, ki se širijo najprej skupno z Moderno, nato pa se preko skalovitih in dostikrat nepreloženih krajev, preko skrivnostnih gozdov in prek žalostnih krasin spuste do morja in do v meglo zaviti vrhovi sodobnega literarnega eksperimentiranja. Nekaj bizarnega je v tem svetu visokih gor in bogatih dolin, v tem svetu depresij in prelomov, pretrganih korenin in nerazrešljivih spleto, kjer ima človek občutek moreče brezizhodnosti. Ampak v njem je silen zagon proti duhovnosti, izvalna usmerjenost navznoter, obenem pa futuristična bujnost oblik, razcvet metafizičnih fantazmagorij.

Iz vročih in presvetljenskih atlantskih ravni se zdaj, v prvih obrisih leta enainšesdesetega, vračam – pred mesecem dni je umrl Stanko Majcen, literat in mistik – v tisti medvojni svet literarnega ekspresionizma, ki mi je od vseh slovenskih svetov najbolj domač in najbližji. Ekspresionisti so svojo deželo spremenili v pokrajine domačijstva in duhovnosti – križev na gori, stražnih ognjev, apokaliptičnih znamenj, utelešene poezije. Njihove zgradbe so bile diametralno nasprotne findsiekskemu poetičnemu realizmu, naturalizmu in simbolizmu.

A zdi se mi, ko da me hoče v tem trenutku pisatelj odvrniti od vizije tistega sveta: „Moj svet so Slovenske gorice – drugega nisem iskal kot človeka v tem svetu, novega, pristnega človeka...“ Poslušam in se še bolj vračam – domov.

V mladini katoliškega tabora, ki je posedla ta svet – Stanko Majcen je bil eden umetniško najbolj ustvarjalnih – je bilo nekaj zanesenjaško naprednega, nekaj mladostno duhovnega in delavnega; neko skupno viharo razpoloženje je strnilo rod slovenskih ekspresionistov, dedičev Moderne. V teh „krajih“ so se naselili, poleg drugih, znameniti in nepozabni dominsvetovci – nekoliko starejši Ivan Pregelj, za njim Alojzij Remec, vroči France Bevk, psihološki in tragični Narte Velikonja, potem najmodernejši med vsemi, pravi ekspresionist Joža Lovrenčič, pa še Stanko Majcen iz nasprotnega dela Slovenije in Ciril Jeglič in Ivan Dornik...

Grem prek širne vizijske pokrajine – sem doma, ne v tujem svetu, ne v plesu kamenja in vod in neonskih luči. Vračam se na sever. S srcem sem bil na Krasu, hodil sem okrog črnih jam, med bori, ob morju. Zdaj obiskujem Majcenov dom v panonskih obronkih, v senci visokih jagredi in topolov in vrb. To je pot v globokost in neizčrpljivost domačega. Pesnik in pisatelj je bival v tem svetu pregneten ustvarjalnosti in prvinskih človeških struktur nekaj let po prvi svetovni vojni, nato pa se je še sem in tja vračal, vendar mu pisanje ni bilo življenjski poklic – ne, bilo mu je življenjsko nujna bitnost. Sad je bil odtrgan, ko je dozorel... In vendar se vprašujem, kako je zašel v te dantejevske pokrajine on, ki je bil trden in močan v realnem svetu in ki mu je bilo življenje med obema vojnama več ali manj normalno. Po očetu je izhajal iz meščanske družine, po materi iz plemenitaške; kot človek in državljani je Majcen dosegel v administrativnem svetu čast najvišjega uradnika – ni mogel ostati toliko in toliko let v prijetnih krogih literarnega ustvarjanja. Po vrnitvi iz vojske je bil v službi pri deželni upravi v Ljubljani, nato pri velikem županstvu, nato v Beogradu in potem... uradi, uradi. V svet literarnega snovanja se je mogel vračati le sporadično; ostal pa je, kljub premikom, ki so se izvršili v ekspresionizmu samem, zvest tisti deželi in tistemu svetu, ki ga je posedel tretji rod dominsvetovcev, ali, kot pravi Vidmar, drugi rod dedičev Moderne.

Orientiram se: dva antipodna soustvarjalca teh „krajih“ literarnega ekspresionizma – France Bevk in Stanko Majcen – sta postavila hiši na nasprotnih koncih. Stanko Majcen je zasadil, na majhnem prostoru, drevje, ki je šlo v višino; v Bevkovem vrstu pa se je na široko razraslo sadno drevje. Vendar pa so tisti svet, ki ga obiskujem v spomin Stanka Majcna, posedli še drugi ustvarjalci. Tako je npr. nedaleč od krajev katoliških ekspresionistov – oznaka, ki ni najbolj značilna za tisto več ali manj zaključeno družbo – zgradil pozneje svoj ekstatično mistificirani stolp Edvard Kocbek. Osamljen in bolešno modernističen se je sredi kraške vasi predajal vizijam smrti Srečko Kosovel. In v teh krajih imajo domove tudi drugi – od Antona Vodnika

do Mileta Klopčiča, od Magajne do Albrehta in Seliškarja. Premišljam – v vročem popoldnevu sem ležal na obali v pesku in kamenju. Materija je žarela, suhe zlatice so se oplajale samo v slanem vetru in čas je naglo padal v zaton. Ne vem, kako je prišla noč – znašel sem se na poti v naš stari svet. Ne v stari od prazne prepotence zgubani preteklosti, ampak na poti v tisti večno dražljivi, duha iščoči, stvariteljski svet. Slovenski ekspresionizem – svet sproščujočih moči, vhod stoletja v nov čas... Vedno sem bil tu.

Vstopim v dom Stanka Majcna – stavba je zgrajena iz kamenja, povezana s hrastovimi tramovi. Vdihavam vonj zemlje, čutim dihanje stiskanega, v trpkosti in ljubezni pregnetenega človeka. Tu so dela iz tistih prvih let pisanja v Dom in svet; po stenah vise, razstavljene, domačiske zgodbe iz Slovenskih gor, v najtemnejšem kotu so zgodbe iz Galicije, nato črtice iz Beograda, drame, kritike, mistika Bogarja Meha.

Ustavim se pred tisto prvo, najvidnejšo portizgodbo Cankarjevemu Hlapcu Jerneju, realistično podobo viničarja Markuša. Spuntal se je za seženj prostora na dvorišču, kjer je hotel gospodar postaviti novo poslopje, ki bi njemu – hlapcu – otežkočalo napreženje konj. Vendar pa je njegov lastni sin zadušil „upor“, ko je sam prevzel viničarijo. Majcen je socialno motiviko obdelal bolj stvarno in življenjsko, kakor Cankar, pri katerem se je tista leta (1912...) zgledoval.

Januar je – pred nekaj urami sem ležal na vroči atlantski obali, zdaj pa gosti sneži; mrz je in tu stoji tisti beraški otrok, brez čevljev, s premrznjenimi nogami, in prosil miloščine... Svétnik ščaginski, Majcenova podoba kapitalista, je človeško pridvignjen – tudi on je na svoj način ekspresionist. Otroku dá krono za čevlje, čeprav ve, da si jih ne bo kupil. In fant brezglasno izgine iz sobe, za njim ostanejo na parketu mokri sledovi stopal... Črtica Rdeče noge je med najlepšimi; ob nji se vrste druge, visoke in vitke, koničaste... A nenadoma obstanem kot vkovan pred pojavo pisatelja, ki mi zanosno govori o fronti v Galiciji in o vojni, morda z besedami Dostojevskega: „Vojska je ventil, skozi katerega se zlije smrad in gniloba stoletja...“

Ampak čas se je zožil v oster žvižg – ves okoliški svet sem zagledal zdaj v njegovi najvišji ekspresivni podobi. Silno tesnobo vojne – sam sem jo doživel trideset let pozneje – je upodobil pisatelj v drami Apokalipsa. Ne morem se spominjati... Prav za prav je bil Majcen med prvo in drugo svetovno vojno znan predvsem kot dramatik. Kasija, iz leta 1919, mu je odprla vrata na široko. Nekaj krleževskega je v zgodbi padlega srbskega dekleta, postavljenega v sredo beograjske gnile oficirske družbe. Dosti drugačna je drama Dediči nebeškega kraljestva, kjer prinese rešitev bolnim, v taborišču živčnim otrokom sam Kristus. Sredi mistike smo.

Stanko Majcen ki ga poznam „osebno“ samo iz njegovih prvih let, po napol ohranjeni noveli Detinstvo, se je zdaj umaknil iz teh krajev v čas. Stvarnost, ki sem jo gledal v podobah sveta, se je nenadoma sprevrgla v apokaliptične podobe drugega vojnega časa. Tista leta po 1924 je pisatelj utihnil in še čutim, kako smo padali v usodno stvarnost – bilo je, kot kadar se stemni nebo pred bližajočo se nevihto. Nato je nastopila velika tišina in velika osamljenost. Takrat je začel pisatelj zapisovati, kar je snoval v sebi leta. Zgodbe in legende Bogarja Meha. Postal je zrel ekspresionist, kateremu se je vedno bolj oblikovala ena velika ekspresija – neznanska navzočnost nečesa vznemirljivega, večno človeškega.

Morda se začne prava pot Stanka Majcna – pisatelja-človeka – tisti dan, ko se je po nepozabnem letu tisoč devetsto petinštiridesetem vrnil, razosebljen in močan, v svoj svet. Od tam se je decembra lanskega leta – pred nekaj dnevi – pridružil tisti naši veliki, nikdar dovolj spominjani družini, o kateri je zapisal v eni svojih najlepših pesmi:

Bog moj, kaj nam vse pod zemljo spi,
hčere in sinovi, trpek rod:
kam pogled jim meri, v naše dni,
ali tja, kjer vse je en sam pot?

france papež

presojanje in zatiranje

TOSTRANSKI smisel življenja, tako posameznikovega kakor življenja skupnosti, je čim pravilnejše, čim popolnejše, človeka in ljudi čim vrednejše življenje. Da ga moremo doseči, moramo oblike polnega in dostojnega življenja iskati. Niso nam namreč podarjene po naravi. Človeku je življenje dano kot naloga, ki naj jo opravi, ne kot dar, ki naj bi ga užival. Vse človekovo delo je v naporu, da to nalogo dobro opravi, da cilj, na katerega je naravnano, tudi doseže.

Kakor smo poudarili v prejšnjem članku, moramo dobro zadene ali pa ga zgreši. Saj je po naravi zmotljiv in padljiv; nobenega jamstva nima, da je prav vse, kar misli in kar dela. Zato mora svoje misli in svoja dela neprestano premerjati in pretehtavati, pa prav tako neprestano popravljati in izpopolnjevati.

Še bolj zapletena je zadeva, ko gre za iskanje pravilnosti življenja v skupnosti. Ta, kot taka, namreč ne misli in ne deluje; mislijo in delajo osebe, ki jo sestavljajo. Ker je teh več in celo mnogo, je misli in dejanj mnogo; tudi so različne in ne vse enako pravilne. Nekatere so zmotnejše kot druge. Ni mogoče vseh mnenj sprejeti, niti ne vseh zamisli uresničiti. Potrebno je presoditi njihovo pravilnost in to presojanje tudi spada k naporu skupnosti, da najde pravo in si ustvari čim boljše sožitje.

Kakor smo poudarili v prejšnjem članku, moramo dobro razlikovati med presojanjem tega, kar nekdo misli in dela, in obsojanjem osebe, ki misli in dela. Med obojim je razlika, ki se je navadno premalo zavedamo in marsikdaj niti ne vemo, kdaj smo prestopili mejo med enim in drugim. Često obsodimo, ko nismo izpolnili vseh pogojev za obsodbo: nismo gotovi, da je obsojeni zavrženo misel res izrekel ali dejanje res izvršil, še manj moremo biti gotovi, da se je pri tem zares pregrešil. Preradi segamo celo na področje, kjer nismo sodniki.

Pri presojanju, ki je potrebno, pa moremo še v neki drugi smeri prestopiti mejo dopustnega. Razlikovati je namreč treba tudi med presojanjem in zatiranjem. Prvo je pretehtavanje mnenj in dejanj glede na njihovo pravilnost ali dopustnost, drugo preprečevanje nekih mnenj ali dejanj, ker jih imamo za nepravilna ali blodna. Prvo je kritika, drugo cenzura.

Pojasnimo razliko na primeru! Nekdo meni, da se je doma marsikaj spremenilo, da položaj ni več isti, kot je bil leta 1945, da mora tedaj tudi naše razmerje do domovine postati drugačno, kot je bilo takrat, da se mora prilagoditi položaju v letu 1971.

To je neko mnenje. In sicer tako, da ne izpoveduje brezčasne resnice, ki bi jo mogli zgolj logično dokazati ali zavrniti. Izraža neko časovno pogojeno dejstvo, ki ga je mogoče le izkustveno ugotoviti. Moramo ga presoditi. Potrebno je, da izvemo, ali je resnično ali ne, če hočemo prav ravnati.

Ko gre za izkustveno sodbo, jo je mogoče preveriti samo v primerjavi z dejstvi. A ta nam niso naravnost dostopna. Slišimo pripovedovanje tistih, ki se vračajo z obiskov doma, in onih, ki prihajajo na obiske k nam. Dobivamo poročila od prijateljev v domovini. Morda beremo tamošnje časopise. Morebiti imamo še kake druge vire. A odprto ostaja vprašanje njihove zanesljivosti in zato tudi resničnosti pričevanj. Nekdo bo virom verjel in sodbo o nastali spremembi sprejel. Drugi bo o zanesljivosti dvomil in se sodbe vzdržal. Tretji bo resnicoljubnost prič naravnost zavrgel in odklonil misel o nastali spremembi kot neresnično. Četrti bo oprezno sprejel možnost neke spremembe, a bo skušal natančneje ugotoviti, kaj se je spremenilo in kaj se ni, kaj torej sprememba pomeni in kaj ne. Itd.

Za katerokoli tako ali drugačno mnenje bo mogoče navesti razloge, tehtnejše ali manj tehtne. Nobenega najbrž ne

bo mogoče neizpodbitno dokazati ali zavrniti. Prinesti tak dokaz, da bi se mu vsak um moral ukloniti, je največkrat nemogoče. Zato pa so mogoče različne sodbe. In vsakdo ima pravico, da vzdržuje in javlja drugim tisto, ki jo po svoji vesti in vednosti ima za pravo. Ne le pravico, celo dolžnost. Zakaj „vse pa, kar ni iz prepričanja, je greh“, nas uči že sv. Pavel (Rim 4, 23). Za pravo sme in mora vsakdo imeti le to, kar je za tako spoznal, ne tistega, kar bi mu kdo kot resnično hotel vsiliti. Prepričanja ni mogoče naložiti, ne izsiliti. Zato „vsakdo pridi v svojih mislih do popolnega prepričanja“ (Rim 14, 5). V svojih mislih. Če tedaj nekdo hoče, da kdo drugi svoje mnenje ali prepričanje spremeni, mu naj predloži razloge, ki ga bodo o potrebi spremembe prepričali. Ne sme in ne more se določati, kaj je resnično, temveč pokazati in prepričati.

Presojati mnenja in ravnanja smemo in moramo, zatirati jih ni dovoljeno. Zatiranje pa ni le v tem, da vzdrževanje in javljanje kakega mnenja prepovedujemo ali onemogočamo, ali da drugače mislečega kaznujemo in preganjamo. Zatirati je mogoče tudi moralno, ne le fizično. Kadarkoli nekoga zaradi mnenja, ki ga vzdržuje in izpoveduje, ker je pošteno prepričan, da je pravilno, osebno grajamo, napadamo, zaznamujemo ali etiketiramo, zapadamo grehu zatiranja.

Dostojen način odpravljanja zmot in zablod je v poštenu kritiki, v sočloveka in njegovo mnenje resno jemajočem dialogu, lahko tudi v še tako ostri polemiki, le da ta ostane v pravih mejah. Vse graje vredna pa je šega, da se odprtega dialoga, celo kritike in polemike ogibamo, za hrbotom pa drugače mislečega obrekujemo, njegova mnenja in izjave skrivljamo morebitne zmote razpihujemo, mnogokrat mu jih po krivem prisojamo, bolj kot njih zavračamo njega.

Ali ne bi bilo pravilneje in uspešneje, če bi tudi na te primere naobrnil evangeljsko navodilo (Mt 18, 15-17): kadar res menimo, da moramo koga zaradi njegovih misli ali dejanj pograjati ali popraviti, skušajmo to storiti najprej v razgovoru z njim samim, nato pred pričami in nazadnje, če je treba, pred javnostjo. Nikoli pa ne brez njega, nikoli tako, da mu ne bi pustili možnosti, da se brani takrat, ko je grajan, in tam, kjer je grajan. Kar imamo povedati, povejmo zlasti odkrito v oči grajanemu; prisotnost drugih je lahko potrebna ali tudi ne, njegova je pravno nujna. Naj ne izve šele iz govorice in odmevov, morda celo popačenih, da sta njegova misel in njegovo delo vzbudila negotovanje! V oči mu prvu povejmo, kar mislimo! In še to: resen napor, čeprav je kdaj bloden, zasluži resno kritiko; kdor je ni zmožen, bi se je bolje ne loteval.

Nihče nima pravice in si je ne sme prisvajati, da sam misli, govori in dela, kakor ima za pravilno, drugim pa isto pravico krati. Če njemu mnenja drugih niso sprejemljiva, mora upoštevati, da so njegovi nazorji lahko enako nesprejemljivi drugim, ker jih imajo za krive.

Zdrava demokratična družba mora znati dopuščati mnoštvo mnenj in nazorov ter jih soočevati, primerjati in popravljati v dialogih. Sme pa tudi in celo mora, ker je dolžna braniti svojo demokratičnost, odklanjati vsak poskus, da bi se komurkoli kratila svoboda in pravica imeti svoje mnenje. Vsako mnenje je treba znati prenesti razen mnenja, da je le lastno mnenje pravilno in da se mu morajo vsi drugi ukloniti, da drugi ne smejo imeti svojega, tudi drugačnega mnenja.

Z mnenjem, da je le lastno mnenje pravilno in dopustno, vsako drugo pa blodno in zavržno, se namreč tudi nezakonito prestopa meja, ki loči presojanje, kakor je dovoljeno in potrebno, od zatiranja pravice do lastnega mnenja, kar ne more biti dovoljeno. Demokracija si tega ne more dovoliti, ker bi sicer privolila v svoj samomor.

vinko brumen

VSE PODPORNE ČLANE VABIMO, DA SKORAJ PORAVNAJO SVOJ CLANSKI PRISPEVEK ZA DELOVNO OBDOBJE 1970-1971, KI JE ZA ARGENTINO 30 PESOV (3000 STARIH), ZA VSE DRUGE DEŽELE PA 10 DOLARJEV. - PODPRITE NAŠE DELO, ROJAKI!

da ne pozabimo

Slovenski časopisi na Tržaškem, Primorskem in Goriškem so v začetku decembra objavili na prvih straneh pismo predstavnikov slovenskih političnih in drugih organizacij predsedniku italijanske vlade Emiliju Colombu. Pismo je izredne važnosti, saj živo podčrta skrb za življenje in usodo slovenstva v zamejstvu na jugu Slovenije. Hkrati pa je dokument, ki pravi, da tudi v demokratični Italiji vsem trdilom in zatrdilom navkljub Slovenci kot manjšina še vedno silo trpe. Glavne odstavke te poslanice povzemamo iz goriškega Katoliškega glasu, ki je pismo objavil na 1. strani 10. decembra 1970 (leto XXII, šte. 49/1129).

V četrtek 3. decembra so predstavniki slovenskih političnih in drugih organizacij, ki delujejo na območju dežele Furlanija - Julijska Benečija, poslali predsedniku vlade Emiliju Colombu posebno pismo in ga zaprosili, da bi čimprej dočel dan za sprejem skupne slovenske delegacije.

V prvem delu pisma je govora o krivicah, ki so jih morali Slovenci pretrpeti pod fašizmom in o brezbriznosti italijanskih vlad v povojnem času, da bi izpolnile svoje obveznosti do slovenske manjšine v Italiji. Pismo potem nadaljuje:

„Spricho neizpolnjenih obveznosti je nezadovoljstvo Slovencev upravičeno, ker ugotavljamo, da predvsem pri osrednjih organih države ni bilo doslej politične volje, da bi se naša vprašanja v celoti razrešila.

Pripadniki slovenske narodne manjšine hočemo in imamo tudi pravico postati enakopravni državljani na vseh področjih. Zaradi tega smo podpisani predstavniki prepričani, da zastopamo stališče in izražamo želje vse naše narodnostne manjšine v deželi Furlanija - Julijska Benečija, ko terjamo:

1. Takojšnjo ukinitve vseh, predvsem fašističnih zakonov, ki kršijo pravice italijanskih državljanov slovenske narodnostne skupnosti kot celote: prepoved uporabe slovenskega jezika na sodiščih, zakon o raznarodovanju slovenskih primikov, zakon o poimenovanju krajev itd.

2. Sprejetje vseh tistih pozitivnih norm, s katerimi se mora vsestransko urediti položaj slovenske narodnostne skupnosti in s tem omogočiti njen nemoten razvoj. Med drugim je treba urediti naslednja vprašanja: zagotoviti pravico predšolske vzgoje in šolanje v materinem jeziku za Slovence v vseh treh pokrajinah v šolah vseh stopenj in zvrsteh do univerze, ustanoviti posebne stolice na tržaški univerzi, prisotnost funkcionarjev slovenske narodnosti v

šolskih, upravnih in drugih organih vseh stopenj, pravico do ustne in pismene uporabe slovenskega jezika v izvoljenih organih, javnih uradih in sodiščih, zagotoviti etnične, zgodovinske in ambientalne značilnosti krajev, kjer prebivamo Slovenci, javni napisi v slovenskem jeziku in slovensko poimenovanje krajev, pravično zastopstvo Slovencev v javnih službah in na sodiščih ter v javnopravnih ustanovah, organizacijah in komisijah, podpora slovenskim kulturnim, prosvetnim, športnim, rekreacijskim, podpornim in drugim ustanovam, poenostavljen postopek za pridobitev izvirnega slovenskega primka in imena, slovenski televizijski program, povrnitev škode Slovincem, ki so bili preganjani v času fašizma.

3. Država, avtonomna dežela v soglasju z državo in krajevne ustanove naj oskrbijo uresničenje zahtev, ki so navedene pod tč. 2, in vseh drugih, ki zadevajo slovensko manjšino.

4. V vseh fazah priprav in uresničevanja zgoraj navedenih zahtev mora biti slovenska manjšina aktivno prisotna. V ta namen morajo biti konzultirana politična, administrativna, gospodarska, družbena in kulturna predstavništva slovenske narodnostne skupnosti.

5. Potrebna je takojšnja razprava o zakonskih osnutkih, ki so bili predloženi parlamentu za razrešitev vprašanj slovenske narodnostne skupnosti.

Trst - Gorica - Videm, 3. decembra 1970

Gornjo spomenico je podpisalo 27 predstavnikov strank, ki imajo v svoji sredi izključno samo pripadnike slovenske narodnosti (Slovenska skupnost, SDZ iz Gorice, SDZ iz Trsta, Slovenska levica) in raznih strank vsedržavnega značaja (KPI, PSIUP, PSU, PSI), ki imajo v svoji sredi več ali manj organizirane Slovence.

iz slovenske kulturne akcije

Čeprav so v Buenos Airesu zdaj najbolj vroči počitniški meseci in je kulturno življenje nekako na oddihu - argentinsko se je zvečine preselilo v obmorsko letovišče Mar del Plata, ali pa v Bariloche k Južnim jezerom pod Ande - se Slovenska kulturna akcija pripravlja na novo sezono, ki se bo začela sredi majnika meseca.

GLAS, ki je januarja in februarja izšel s precejšnjo zamudo prav zaradi počitniškega obdobja, bo v marčni številki prinesel seznam kulturnih večerov v sezoni 1971. Večeri bodo redno vsako prvo in tretjo soboto v mesecu, ob osmih v gornji dvorani Slovenske hiše, razen gledaliških predstav in začetnega kulturnega večera, ki bo 15. maja v veliki dvorani. Večer, ki bo v obliki razgovora ob okrogli mizi, je pripravil teološki odsek. Glavno vsebino in sprožilo za diskusijo mu daje daljše razmišljanje dr. Mirka Gogala z naslovom *Problematika naše politične emigracije v luči cerkvenega nauka*. S predavateljem bodo v poznejši razgovor posegli za lastnimi pogledi na isti predmet nekateri naši najvidnejši kulturni in družbeni delavci, ki bodo isto vprašanje razčlenjali vsak s svojega gledišča.

Prva letošnja predstava gledališkega odseka bo uprizoritev izvirne odrske stvaritve Nikolaja Jeločnika poetičnega prikaza Franceta Prešerna na pesnikove verze z naslovom *Ti si življenja mojga magistrale*. Predstava bo predvidoma 29. in 30. majnika v Slovenski hiši. Odsek pripravlja za sredo letošnje sezone tudi krstno uprizoritev poetične drame Franceta Papeža *Gozd*, ki je bila v celoti tiskana v 2. številki letošnjega Meddobja, in predstavitev novega, izvirnega slovenskega gledališkega dela v slogu bralnega gledališča.

MEDDOBJE bo s 4. številko, ki je v stajnici, končalo svoj XI. letnik. Zvezek bo izšel v drugi polovici marca z dvojno umetniško prilogo, ki bo pokazala na najnovejše stvaritve

arh. Jureta Vombergarja in na meksikansko slikarsko obdobje Milana Volovška. Vsebinsko bomo najavili v marčni številki Glasa.

Izšla je bibliofilska izdaja Tineta Debeljaka prevodov poljske emigrantske lirike z naslovom *Žalost zmagovalstva*, bogato pospremljena z izvirnimi lesorezi Bare Remčeve. Vsi, ki so darovali za petnajstletnico Glasa jubilejni dar, bodo knjigo prejeli ko poklonilo Slovenske kulturne akcije svoji velikodušnosti (če pa plačajo 300 pesov ali 1 dolar, bodo dobili knjigo v platno vezano). Okrog 200 izvodov pa je v prodaji za ljubitelje lepe knjige po 1500 in 2000 pesov (broširana in vezana) v Argentini, drugod pa po 4 in 5 dolarjev.

V tisku je povest Lojzeta Ilje Huda *Pravda*, široko zasnovan epski tekst iz dni domobranskih bojov v Sloveniji. Naročniki naših knjižnih izdaj bodo publikacijo prejeli kot 2. zvezek XI. letnika.

Kot zadnja publikacija enajstega letnika pa bo izšla zbirka pesmi Vladimirja Kosa iz Tokija z naslovom *Ljubezen in smrt*. Poleg izrednosti Kosove poezije, ki je danes že priznana v vrhovih sodobnega slovenskega Parnasa, bo posebna zanimivost in privlačnost te edicije tudi izvirna oprema akad. slikarke Bare Remec.

UPRAVA Slovenske kulturne akcije prosi vse naročnike, ki še niso poravnali naročnine za tekoči XI. letnik naših publikacij, da poravnajo skoraj ured. Ker Kulturna akcija nima nikjer nobenih uradnih denarnih podpor, njene knjige pa so - brez njene krivde - žalibog v prodaji le zunaj meja matične slovenske domovine, ji je vsak gmotni dar toliko dragocenejši; hitro in redno plačevanje sprejetih obveznosti od strani naročnikov pa pospešuje naše delo in daje stvariteljski prizadevnosti naših članov pogum in zagon.

JUBILEJI SLOVENSkih KNJIŽNIH ZALOŽB

Državna založba Slovenije je novembra lani slavila 25-letnico življenja. Za to priložnost je izdala Otona Župančiča pesniško zbirko „Zimzelen pod snegom“ s katero je leta 1945 začela svoje publikacijsko delo na Slovenskem. V tem razdobju je založba izdala 3809 različnih knjižnih del v skupni nakladi 22.768.000 knjig. Letno izide pri tej slovenski založbi danes toliko knjig, kot so jih pred zadnjo vojno izdale vse slovenske založbe skupaj. Poleg številnih letnikov znanstvenih in leposlovnih revij ter domačih pedagoških edicij, je založba izdala v teh letih 119 prvič natisnjenih slovenskih leposlovnih del (tu niso všteta zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev); 546 prvič natisnjenih znanstvenih, poljudno znanstvenih in strokovnih del; 205 prvič natisnjenih umetnostnih monografij (22) in glasbenih novitet (183). Skupno je založba izdala 870 novih del domačih slovenskih avtorjev. Med edicijami je prav gotovo na prvem mestu zbirka Slovenski pesniki in pisatelji (letos bo dosegla svojo stoto knjigo). V to zbirko spada v zadnjih letih visoko zasnovano Zbrano delo Ivana Cankarja v 30 knjigah, od katerih jih je 10 že na trgu. Vzporedno s slovenskimi zavzemajo v založbi pomembno mesto tudi izdaje svetovnih klasikov (Shakespeare, Molière, Puškin, Tolstoj, Dostojevski), dela iz antične književnosti (Ilijada in Odiseja, pa Starogrška in Rimska lirika). Pomembni so tudi prevodi iz sodobne svetovne književnosti.

Petindvajset let plodnega dela je praznovala tudi Cankarjeva založba v Ljubljani. Ob tej priložnosti je založba podelila že drugič knjižne nagrade Ivana Cankarja. Nagradjeni so bili dr. Danilo Lokar za zbirko novel „Silvan“; inž. arh. Marjan Mušič za monumentalno monografijo „Arhitektura slovenskega kozolca“ in Beno Župančič za roman „Plat zvona“. Hkrati s temi nagradami pa so bile podeljene še posebne za najboljše recenzije, ki so jih prejeli Andrej Inkret, Dimitrij Rupel in Rapa Šuklje.

Ob svoji 25-letnici je ta pomembna slovenska založba napovedala tudi bližnji izid do zdaj najobsežnejše antologije

je slovenske poezije z naslovom „Živi Orfej“. Knjiga je te dni tudi izšla. Antologija obsega 1260 strani priročnega formata in je tiskana na biblijskem papirju, vezana pa v usnje ter opremljena s podobami pesnikov, s faksimili pomembnih pesniških zbirk in rokopisov. Uredili so jo in pesmi zanjo izbrali dr. Jože Kastelic, Drago Šega in Cene Vipotnik.

• Mariborska knjižna založba Obzorja je decembra lani praznovala 20-letnico obstoja. Za svoj jubilej je založba izdala kot 1000-o knjigo Franceta Prešerna „Krst pri Savici“. S to izdajo je hotela založba okladi 170-letnico rojstva največjega slovenskega pesnika. K jubileju se je zbralo v Mariboru okrog 200 kulturnih delavcev iz vsega slovenskega področja, predvsem ustvarjalcev slovenske besedne umetnosti.

• Pri Mohorjevi v Celju je izšla sedma in zadnja knjiga Izbranega dela Ivana Preglja v redakciji akademika prof. F. Koblarja. Knjiga je posebej pomembna, ker povzame nekaj prereza vsega Pregljevega dela od pesnika do pripovednika, slovstvenega esejista in kritika. Poleg pesmi je urednik v to knjigo vključil tudi nekatere mladostne pripovedne spise. Slovstvene razprave v knjigi predstavijo nekatere odlične portrete slovenskih pisateljev (Finžgar, Tavčar, Aškerc). V izbranih kritikah je pisatelj predstavljen v svojih izvirnih pogledih na slovensko slovstvo. Prav je, da je urednik v knjigo sprejel tudi novelo Thabita kumi, ki je svoj čas pobudila toliko polemike in prav nepotrebnega zgledovanja in odklanjanja. Poglavitni doprinos v tej knjigi, ki obsega čez 300 strani, pa je urednikova globoko zapisana študija o I. Preglju (100 strani). V študiji je Koblar orisal Pregljevo življenje, njegovo delo, njegov človeški in slovstveni nazor in očrtal njegov pomen za slovensko književnost. S to besedo je prav gotovo postavil na pravo mesto Preglja, ki je bil po 1945 v domovini po krivici preveč pozabljen in preziran. Po letu 1945 je Pregljevo ime prvič spet dvignila na slovensko knjižno zastavo založba Slovenske kulturne akcije z monumentalno izdajo njegovih spisov in zapisov „Moj svet in moj čas“, v uredništvu Tine Debeljaka. Z izdajo Koblarjeve priredbe in uredbe Izbranega dela pa bo

Pregelj s temi sedmimi knjigami v založbi celjske Mohorjeve postal bližji novemu slovenskemu intelektualnemu rodu v matični domovini.

• Državna založba Slovenije je novembra lani izdala do zdaj najbolj monumentalno in najbogatejše delo svojega založniškega opusa, umetniško edicijo „Slovenski impresionisti“. S to knjigo (12 strani velikega formata) so slovenski impresionisti prvič v celoti predstavljeni. Poleg uvodne študije akademika prof. Franceta Steleta so objavljene barvne reprodukcije najpomembnejših del Ricarda Jakopiča (26 slik), Matije Jame (21), Ivana Groharja (16) in Mateja Sternena (18). Izbral jih je prof. Stele. Opremila in uredila je knjigo ing. arh. Nadja Furlanova. Barvne reprodukcije pa je natisnila v Milanu Arti Grafiche Ricordi. Knjiga je vezana v platno, platnice so vatirane, ščitni ovitek pa je iz plastičnega materiala. Stane 300 dinarjev.

• V založbi Mladinske knjige iz Ljubljane in mariborskih Obzorij je na dan, ko bi moral Aleksander Solženicyn v Stockholmu prejeti Nobelovo nagrado, 10. decembra lani, izšel njegov roman „Prvi krog“ v slovenščini. Roman je prevedel Dušan Željeznov, opremil pa je knjigo Dušan Osredkar. Prevod je delan po izvirnem pisateljevem ruskem rokopisu, ki je pred dvema letoma izšel v Ameriki. Na tiskovni konferenci je ob izidu knjige prevajalec opozoril na težave, ki jih je imel ob slovenjenju. Solženicynov jezik je po njegovo ne le izredno jedrat in matematično natančen, ampak iz posebnih razlogov tudi posebno stilno uglašen. Dikcija, ki jo pisatelj uporablja zato, da bi opozoril na monarhično naravo Stalinove diktature, je dikcija carske Rusije. Razen tega se pisatelj tudi domala neprevedljivo poigrava s slabo ruščino, ki jo je bojša govoril Stalin. Posebno trd oreh pa je prevajalcu pomenil zaporniški žargon, ki ga je Solženicyn vnašal v svoje delo kot posebno značilnost osebnih usode in usode svoje domovine.

• Pri Državni založbi v Ljubljani je v elegantni opremi Janeza Boljke izšla najnovejša pesniška zbirka enega najbolj plodnih slovenskih lirikov nove generacije Kajetana Koviča z naslovom „Vetrnice“.

izšla je izredna publikacija

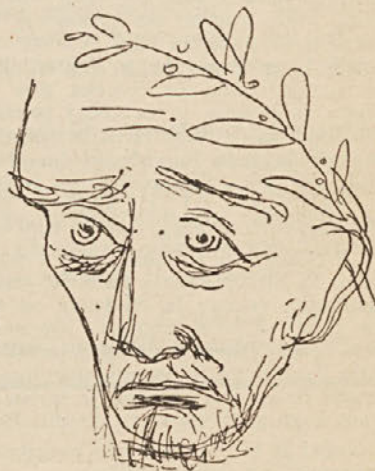
kot bibliofilsko izdajo v 500 izvodih s številkami darovalcem jubilejnega prispevka ob 15-letnici glasa

poklanja slovenska kulturna akcija

Žalost zmagoslavja
poljska vojna in emigracijska lirika
med drugo svetovno vojno

prepesnitve
TINE DEBELJAK

lesorezi
BARA REMEC

knjige knjige knjige

FRANCOSKE KNJIŽNE NAGRADE

Francoski književniki so decembra vsako leto deležni najvišjih literarnih nagrad.

Nagrado francoske Akademije za najboljši roman je lani prejel Bertrand Poirot-Delpech za svoje delo „Norica iz Litve“ (roman je izšel pri NRF).

Goncourtovo nagrado, ki jo v literarnem svetu štejejo za najvažnejšo francosko knjižno nagrado, je v drugem krogu prejel Michel Tournier za roman „Kralj jelš“, ki je izšel pri Gallimardu.

Nagrado Renaudot so prisodili že starejšemu pisatelju-zdravniku Jeanu Freustiéju za roman „Isabelle ou l'Arrière-Saison“.

Pisatelj François Nourriser je prejel važno literarno nagrado Femina (podeljuje jo ženska žirija). Nagradjen je bil za roman „La crève“ (Pogin).

Nagrado Medicis so prisodili pisatelju Camille Bouniquelu za roman „Selimonte ali imperialna soba“, ki je izšel pri Grassetu.

Šele po rešetanju v tretjem krogu so podelili nagrado Interallié pisatelju Michelu Déonu, znanemu desničarju Maurrasovega kroga in revije Action Française za roman „Divji poniji“, kjer pokaže na celo vrsto oseb, ki jih je poznal v zadnjih 30 letih.

Nagrado Prix d'Honneur je žirija prisodila pisateljici Lucie Faure, ženi bivšega ministra Edgarja Faura, za roman „Nora nesreča“, ki ga je izdala založba Julliard. Roman obravnava vzajemno samouničenje moža in žene v 20. letih skupnega zakonskega življenja.

Za policijski roman pa je prejel nagrado resnični policijski komisar Henri Chradot za svoje delo „Zločin na veliki petek“.

CELJSKE MOHORJEVKE

• Izšle so celjske mohorjevke za 1970. Knjige obsegajo: Koledar 1971. Slovenske večernice z romanom Jožeta Munih „Ana“. Izredno pomembno delo o sodobnem verskem življenju in Cerkev v svetu „Katolicizem v poglobitvenem procesu“, ki ga je napisal dr. Karel Vladimir Truhlar. Dr. ing. Antona Kuhlja „Futurologija“, pa Ireneja Friderika Baraga „Zgodovina, značaj, pravi in šege severnoameriških Indijancev“; po nemškem izvirniku našega slovitega misijonarja je oskrbel odlični slovenski prevod Vlado Fajdiga. Vse knjige je opremil ing. arh. Tone Bitenc.

• Založba Mladinska knjiga v Ljubljani je izdala faksimile prve slovenske knjige, Primoža Trubarja „Katekizem“ iz leta 1551. Knjigo so prefotografirali v dunajski nacionalni knjižnici. Faksimile pa je natisnila tiskarna Akademische Druck und Verlagsanstalt v Gradcu. Izšla je v zbirki Monumenta litterarum Slovenicarum. • Pri isti založbi je izšla tudi knjiga „Slovenske ljudske pripovedi“, ki jo je uredila dr. Kristina Brenkova. Pripovedi so bile zapisane in posnete na magnetofonske trakove. A v knjigi so vsa besedila objavljena v knjižni slovenščini. Barvne ilustracije je posredovala slikarka Ančka Gošnik-Godčeva.

• Za konec oktobra lani je Mladinska založba v Ljubljani izdala osem novih plošč s prozo in poezijo za nižje razrede osnovnic. Založba je v okviru oddelka za proizvodnjo gramofonskih plošč izdala dozdaj že 49 govornih in 40 slovenskih glasbenih, med njimi tudi 4 plošče s poezijo Franceta Prešerna. Pomembna izdaja so tudi tri nove plošče velikega formata. Prva vsebuje slovenske samospeve od Jos. Pavčiča do mladega Jakoba Ježa. Izbrane samospeve 11 slovenskih skladateljev izvajata te-

norist Anton Dermota in njega žena Hilda, ob klavirju. Druga plošča prinaša 3 orkestralne skladbe orkestra RTV Ljubljana (dirigira Samo Hubad): Richarda Straussa „Till Eulenspiegel“; Lojze Kebič „Korant“ in Uroš Krek „Inventiones ferales“ Tretja plošča pa posreduje Iliča Čajkovskega „Obredno glasbo“ v izvedbi orkestra RTV Beograd.

• Izšla je druga izdaja Boris Pasternakovega romana „Doktor Živago“ v prevodu Janka Modra, opremi Matjaža Vipotnika in s spremno besedo Vere Brnčičeve.

• V zbirki Kondor pri Mladinski knjigi je slednjič izšla tudi knjiga posvečena Valentinu Vodniku, kot njegovo izbrano delo. Izbor je pripravil Jože Koruza, hkrati s spremno besedo in opombami. Knjiga daje pregled celotnega literarnega in publicističnega delovanja Vodnikovega. Najprej so objavljene pesmi, sledi jim kratka pripovedna in časnikarska proza, tej pa poljudnoznanstvena proza. Na koncu je nekaj Vodnikovih pisem in basni.

• Mladinska založba je izdala izredno pomembno znanstveno muzikološko delo „Tokovi glasbene kulture na Slovenskem“, ki ga je napisal muzikolog Janez Höfler. Knjiga je nov pregled slovenske glasbene preteklosti, sestavljen iz izsledka lastnega študija, raziskav domačih in tujih arhivov. Obsega vse prvo tisočletje slovenske glasbe od njenih početkov do prvih pojavov romantike. Kritika pripominja, da je knjiga izredno tehten prispevek k poznanju naše glasbene preteklosti. Ob koncu ima tudi povzetek v nemščini.

• Pomembno delo je Janka Jurančiča Srbskohrvatsko-slovenski in slovensko-hrvatskoslovenski slovar, ki je izšel v Ljubljani.

okno v svet

TEOLOŠKI TEČAJ ZA LAIKE V LJUBLJANI

Novembra lani je bil v Alojzijevišču v Ljubljani teološki tečaj za laike. Prvo predavanje, ki je že takoj spodbudilo veliko pozornost med slovenskimi izobraženci, je imel prof. Alojz Rebula o temi Lik Sina človekoveka. Med drugimi sta predavala tudi mariborski pomožni škof dr. Vekoslav Grmič in profesor Anton Trstenjak, ki je razvijal temo Za človeka gre. Posebno zanimanje je za tečaj pokazala mladina, ki je tudi izrazila željo, da vsa predavanja in referati na tečaju izidejo v tisku. Organiziral pa je tečaj p. Miha Žužek DJ iz Ljubljane, ki je ob razgovoru o tečaju zatrdil tudi tole:

„Predavatelji so našli stik s poslušalci, ki jih vprašanja vere še posebej zanimajo, čeprav je Nietzsche na pragu tega stoletja zapisal: Oznanjam vam veselo oznanilo – Bog je mrtev!... Erik Fromm ga je pozneje nekoliko popravil in zapisal: Človek je mrtev!... Toda tega mrtvega mora obuditi Bog!“

Tečaj je bil ves čas zelo razgiban in presenetljivo dobro obiskan.

• Od 16. do 23. oktobra lani je bil v Mariboru V. slovenski gledališki teden, imenovan poslej „Borštnikovo srečanje“. Na festivalu so se predstavila vsa slovenska gledališča, tudi zamejska. Prvo priznanje Borštnikov prstan je prejela igralka Elvira Kraljeva „za mnogotere s slovensko toplino prežarjene kreacije v slovenskih gledališčih“. Denarne nagrade in diplome pa so prejeli Marjan Bačko (Danton), Polde Ribič (Volpone), Silvij Kobal (Moč uniforme), Milena Zupančičeva (Osvaldec); za režijo sta prejela nagrado Franci Križaj in Jože Ribič.

• Za stoletnico rojstva Franca Saleškega Finžgarja so slovesno odprli rekonstruirano pisateljevo rojstno hišo v Doslovčah na Gorenjskem. Hišo so prireditelji spremenili v muzej.

• Zagrebško gledališče Gavella (prejšnje Zagrebačko dramsko kazališče) je decembra gostovalo v ljubljanski Drami z najnovejšo dramo sodobnega dramatika Petra Weissa „Muče gospoda Mockinpotta“. Predstavo je režiral Božidar Vilić, v glavni vlogi pa je nastopil Pero Kvrgić.

darovi

N. N., Argentina, 4 pese
N. N., Argentina, 10 pesov
N. N., Argentina, 15 pesov
N. N., Argentina, 50 pesov
Ing. Fr. Lampret, Argentina, 30 pesov
Prof. Stanko Hafner, Argentina (jubilejni dar) 20 pesov
dr. Valentin Meršol, ZD, 3,50 dolarjev
Janez Medved, Kanada, 4,50 dl.
Marija Martinčič, Kanada, 4 dolarje
Karel Mauser, ZD, 10 dolarjev
Ing. M. R., Nemčija, 3 in pol nemških mark
podporni članarina
Herman Zupan st., Argentina, 30 pesov
Herman Zupan ml., Argentina, 30 pesov
Janez Makovec, Argentina, 30 pesov
Edvard Širca, Argentina, 30 p.

CORREO
ARGENTINO
SUUC. 6

TARIFA REDUCIDA
CONCESION 6228

R. P. I. 953701